

THE MONOCRACY OF THE NOVEL
"THE MONEY OF THE TIME"

Xhevahire Topanicaⁱ

University of Prishtina, Kosovo

Abstract:

The purpose of this study is to analyze, compare and describe the novel "*The Money of the Time*" by Ismail Kadare. The author is one of the best Albanian writers. In this part of the study, the differences and similarities between different genres and in particular novels, stories and vice versa are analyzed and described. In order to compare the similarities between story and novel, it is necessary to first see the boundary between the novel and the story, which emerges that the story in most cases is shorter than the novel, but often, similar to the volume density; the difference between novel and novel being the form of narration of breeding the information that brings novelties. Talking about a creator who possesses an extraordinary fertile fantasy and an imagination that knows no limits, his first poetry book was "*Boyish Inspirations*" (1954), which creative poems were inspired by the author. The author continues to write and publish nowadays, including other genres of Albanian literature. It is well known that Kadare is a well-known world-renowned creator, who in most of his works has dealt with different themes, but has never left behind the history of the Albanian people and his (past) suffering, as we have in most novels and stories of particular importance to his creativity. Kadare through the novel "*The Money of the Time*" presents in general the suffering of the Albanian people during the Enver Hoxha regime, who had been suffering from extreme hunger for years. The years when being on deep poverty and being oppressed by the political system were a daily routine. Therefore, in this novel, Kadare describes the time of Enver Hoxha's regime on the one hand and on the other hand describes the suffering of his childhood and Albanian families.

Keywords: Ismail Kadare, The money of the time; novel, Enver Hoxha, family, prison

ⁱ Correspondence: email xhevahiremilaku@yahoo.com

Abstrakt:

Qëllimi i këtij studimit është të analizojmë, krahasojmë dhe përshkruajmë novelën "Koha e parasë" të autorit Ismail Kadare. Autori është njëri ndër shkrimtarët më të mirë shqiptar. Në këtë pjesë studimi janë analizuar dhe përshkruar dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet zhanret të ndryshme dhe në veçanti të novelës, tregimit dhe anasjellta. Për ta bërë krahasimin e ngjashmërive ndërmjet tregimit dhe novelave, fillimisht duhet parë kufirin në mes novelës dhe romanit, e cila del se novela në shumicën e rasteve është më e shkurtër se romani, por shpeshherë edhe e ngjashme për nga dendësia vëllimore, por dallimi në mes novelës dhe romanit është forma e të rrëfyerit mbarështimit dhe informimit që sjell novela. Të flasësh për një krijues që zotëron një fantazi të jashtëzakonshme pjellore dhe një imagjinatë që nuk njeh kufi, mund dhe do të thotë shumë, nga fakti se autori krijimtarinë e tij e ka filluar që nga mosha rinore dhe vazhdon edhe në ditët e sotme. Libri i tij i parë me poezi është "Frymëzime djaloshare" (1954), të cilat poezi ishin kreative nga autori. Autori vazhdon të shkruajë e të botojë deri në ditët e sotme duke përfshirë këtu edhe zhanre të tjera të letërsisë shqipe. Dihet fakti që Kadare është krijues i mirënjohur me renome botërore, i cili në shumicën e veprave të tij ka trajtuar tematika të ndryshme, por pahequr dorë asnjëherë nga historia e popullit shqiptar dhe vuajtjet e tij (të tyre) të se kaluarës, sikurse kemi edhe në shumicën e novelave e tregimeve me rëndësi të veçantë të krijimtarisë së tij. Kadare përmes novelës "Koha e parasë" paraqet në përgjithësisht vuajtjet e popullit shqiptar në kohën e regjimit të Enver Hoxhës, të cilët vuanin prej vitesh nga uria ekstreme. Vitet kur vepronte sistemi i triskimit që përveç të tjerash mbante shumë lartë motivin e varfërisë dhe skamjes. Andaj, në këtë novelë Kadare përshkruan kohën e regjimit të Enver Hoxhës në njërën anë dhe në anën tjetër e përshkruan vuajtjet e fëmijërisë së tij dhe të familjeve shqiptare.

Fjalët kryesore: Pushteti, Ismail Kadare, novela, komunizmi, Hoxha, varfëria, triskimet, familja, burgu

Në këtë pjesë studimi janë analizuar dhe përshkruar dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet zhanret të ndryshme dhe në veçanti të novelës, tregimit dhe anasjellta. Për ta bërë krahasimin e ngjashmërive ndërmjet tregimit dhe novelave, fillimisht duhet parë kufirin në mes novelës dhe romanit, e cila del se novela në shumicën e rasteve është më e shkurtër se romani, por shpeshherë edhe e ngjashme për nga dendësia vëllimore, por dallimi në mes novelës dhe romanit është forma e të rrëfyerit mbarështimit dhe informimit që sjell novela.

Kadare në gjithë krijimtarinë e tij ka krijuar zhanre të ndryshme letrare duke filluar nga poezia, proza, novela, tregime, romane etj. Meqenëse proza është zhvilluar shumë më vonë se poezia, ajo pati një zhvillim të konsiderueshëm, e cila u pranua si forma më e përhapur e shprehjes letrare, ku llojet më të rëndësishme të saj janë romani, tregimi dhe novela. "Kur themi se romani është forma më e gjatë e prozës dhe tregimi forma më e shkurtër, atëherë për novelën mund të themi se është formë e ndërmjetme në mes romanit dhe tregimit"ⁱⁱ. Për ta bërë krahasimin e ngjashmërive ndërmjet tregimit dhe novelave, fillimisht duhet parë kufirin në mes novelës dhe romanit, e cila del se novela në shumicën e rasteve është më e shkurtër se romani, por shpeshherë edhe e ngjashme për nga dendësia vëllimore, por dallimi në mes novelës dhe romanit është forma e të rrëfyerit mbarështimit dhe informimit që sjell novela.

"Romani e përfshin jetën e një njeriu duke u shtrirë në një gjerësi të pakufishme kohore, kap shumë personazhe, fatin dhe marrëdhëniet e tyre ndër veti duke e përcjellë deri në fund rrëfimin e ngjarjes së rrumbullakësuar, kurse novela është e kufizuar në të gjitha këto pika. Ajo në rrëfimin e vet e ka më të kufizuar edhe numrin e personazheve, e ka më të kufizuar edhe raportin në mes tyre. Nuk është e thënë po ashtu që të përcjell që nga fillimi e deri në fund fatin dhe jetën e personazheve kryesor, ashtu siç veprohet në rrëfimin romanesh. Nga kjo rezulton se rrëfimi i ngjarjes në novelë gjakon të jetë sa më i dendur, të jap informata në sa më pak vende, të jetë gjuha koncize dhe e ngjeshur kuptimisht, duke e reduktuar rrëfimin deri në minimum përkatësisht duke e lënë vetëm atë që është e domosdoshme gjatë rrëfimit"ⁱⁱⁱ. "Duhet të themi edhe një herë se për ta bërë dallimin në mes formave të shkurtra të prozës, ekzistojnë disa mendime. Ka autorë që insistojnë në përdorimin e një termi të vetëm edhe për tregimin (forma më e shkurtër e prozës) edhe për novelën (forma në mes tregimit dhe romanit) edhe për rrëfim (formë diç më e gjatë se novela, pra në mes të novelës dhe romanit). Në shumë teori, për të gjitha këto lloje të shkurtra të prozës përdoret termi i përbashkët novelë"^{iv}. "Ashtu siç qëndron novela në raport me romanin po ashtu qëndron tregimi në raport me novelën.

Tregimi është më i shkurtër se sa novela dhe të gjitha elementet e mbarështimit të lëndës kompozicionit dhe rrëfimit i rruddh edhe më shumë se novela. Prej kësaj mund të kuptojmë se tregimi zakonisht përfshin vetëm një detaj, një episode, një fragment të shkëputur më në fund edhe prej një ngjarje të gjatë e të ndërlikuar"^v. "Për të shënuar llojet më të shkurtra të prozës, përdoren edhe termat "rrëfim", "tregim". Këto nocione përdoren në shumë kuptime; rrëfimi karakterizon më shpesh llojin e prozës së mesme

ⁱⁱ Ali Aliu, *Teoria e letërsisë*, Prishtinë, 1986, f. 124.

ⁱⁱⁱ Po aty, f. 125.

^{iv} Po aty, f. 125.

^v Po aty, f. 126.

për nga gjatësia, një lloj midis novelës dhe romanit, kurse tregimi, një nënloj tejet të shkurtër, që kultivohet posaçërisht në letërsinë zbavitëse. Novela (emër i formuar sipas fjalës latinishte novellus, i ri), përkundrejt llojeve të thjeshta, u afirmua si formë e zhvilluar letrare në Rilindje, edhe pse në themel të saj mund të vërehen elemente të caktuara të rrëfimit gojor. Zgjedhja e temës në novelë është e lirë. Prej Rilindjes deri më sot, novela u zhvillua në pajtim me zhvillimin e gjithë letërsisë. Përmbledhja e Bokaqos "Dekameroni" (1348-53) ishte dhe mbetet shembulli për një tip novele, e cila një ngjarje interesante ose lëndë që ka fituar formë me rrëfimin gojor e zhvilluar në mënyrë virtuoze, në formë përmbledhëse dhe të përpunuar stilistike. Shumë novela ndërlidhen në cikle, në atë mënyrë që, një novelë shpjegon ndërlidhjen e të tjerave (kështu në përmbledhjen e novelave e të përrallave "Një mijë e një net", çdo novelë e Shehrazades shërben si kuadër në të cilën hyjnë të gjitha novelat) ose lidhen disa novela përmes një fytyre ose rrëfimtari të njëjti, që shfaqet në të gjitha novelat. Në bazë të shembujve të këtyllë u krijua novela e rrumbullaksuar, ose rrëfimet e rrumbullaksuara në të cilën arrihet përfshirja e ndonjë vargu ose grupi novelash nga një ose më shumë novela të përgjithshme. Por, fillimi historik i romanit dhe struktura e tij artistike e veçantë nuk mund të nxirret nga novela; novela dhe romani janë krijuar bashkë dhe varësia e tyre është e dy anshme. Nëse shumë romane mund të kuptohen më lehtë, po të kemi parasysh ndërlidhjet me novelën, edhe zhvillimi i novelës, në shumë gjëra, kushtëzohet nga zhvillimi i romanit, i këtij lloji letrar më të njohur dhe me ndikim shumë të madh në kohën tonë^{vi}. Në letërsinë shqipe janë të njohura novelat e Mihal Gramenos "E puthura", "Varri i pagëzimit". Ndërsa në letërsinë e sotme janë të shumtë autorët që shkruajnë novela siç janë; Shefqet Musarai, "Ishalla unë Qobo Rapushi"; Zejnulla Rrahmani "E bukura e dheut" e shumë autorë të tjerë, por në letërsinë e sotme kemi edhe krijuesin e mirënjohur Ismail Kadare, i cili në krijimtarinë e tij të gjerë ka botuar një numër të konsideruar novelash duke e pasuruar kështu krijimtarinë e tij dhe gjithë letërsinë shqipe. Ismail Kadare është njëri nga shkrimtarët e njohur, që në krijimet e tij gjejmë shpeshherë, tregimet dhe novelat të paraqitura në një përmbledhje të vetme, duke paraqitur të pashqiptueshmen, të shkruajë çka është e pa shkrueshme që do të thotë se ato janë pikërisht pjella të po asaj krijese, sikur se edhe romanet e mëdha të tij, duke e mbajtur kështu zinxhirin ndërlidhës të ngjarjeve kronologjike nga një krijim në tjetri

Ndërsa, Kadare me novelën,"Koha e parasë", hapi dritë në mënyrë të drejtpërdrejtë në njërën nga tematikat jo të rralla në krijimtarinë e tij. Përmes kësaj novele, autori përshkruan njërën nga episodet e vërteta, por absurde nga jeta e tij, ku

^{vi} Milivoj Solar, **Hyrje në shkencën për letërsinë**, përshtatur nga Floresha Dado (botimi i dytë), Tiranë, 2001, f. 157.

shikohet se si një atmosferë të denjë për Shakan e Milan Kunderës, dy adoleshent janë dënuar si falsifikator monedhash. Autori në fjalë përmes kësaj novele paraqet një regjim të ashpër, ku ëndrra femërore, mund të kthehet në një ankth politik, duke përshkruar kështu gjendjen shpirtërore të dy fëmijëve, ku arrijnë deri në stagnimin e tyre në shkollë dhe duke e urryer çdo shkronjë që ka të bëjë me të. Andaj, fëmijët ishin të involvuar në këtë gjendje të rëndë të një regjimi Stalinist, kështu që për ta ishte e rëndë gjendja në familje ku flitej vetëm për çështjen e parasë, e sigurimit dhe të mbijetesës.

Me kalimin e kohës fëmijët e kuptuan se dëshira e madhe e tyre është të bëhen të pasur, dhe jo të jetojnë të varfër si prindërit e tyre. Fëmijët në shkollë ishin nxënës të mirë, madje kishin filluar një libër për ta shkruar, por nga mos vlerësimi dhe nga injoranca e kohës ata heqin dorë të zhgënjyerën, duke e quajtur vetën të mbrapsht. "Kishim dashur të bëheshim shkrimtarë, kur shumica e shkrimtarëve kishin vdekur. Tani donim të bëheshim të pasur, kur këta ishin përmbysur".^{vii} Djaloshi kishte marrë vendimin që të mësoj të vërtetën në lidhje me pasanikët, ku për këtë gjë e vizitoi babazotin, bisedoi me Ungjin e vogël, njeriun më komunist, përgjigja e tij ishte, se çdo gjë në këtë shtëpi të pasur, si: qilimat, enët e argjendta (...) etj, i quan mbeturina të kapitalizmit, që do të thotë të gjitha janë jashtë kohe. "Arsyeja e kësaj jashtë kohësie, sipas tij, ishte e thjeshtë. Për familjen e tyre shpjegohej ngaqë gjatë luftës kishte qenë e lidhur me komunistët. Për shtëpinë e doktor Habës, nga që ai ishte kirurgu më i shquar i qytetit dhe, veç kësaj, kohët e fundit, kishte rrezikuar kokën duke mjekuar qindra komunistë grekë në kufirin greko shqiptar".^{viii}

Fëmijët bënë një marrëveshje me njëri-tjetrin, njëri filloi të marrë gjëra me vlerë në shtëpinë e tij si lugë e pirunë të argjendte, tjetri kartë monedha të reja e gjësunde të vlefshme në shtëpi.

Ishte kohë e vështirë pushtetarë në Shqipëri. Dy ditë para votimit, të dy fëmijët i arrestuan në shkollë, pa asnjë sqarimi të vetëm. Por, pasi i rrahën i shanë e i torturuan, duke e pyetur ku i ke fshehur paratë, që ishin vetëm dy pesëlekëshe prej plumbi që i kishin bërë bashkë me shokun e tij Ilirin, kështu ai gjeti menjëherë qelin.

Në qeli djaloshin dhjetëvjeçar e kaploi malli, malli i shkollës, duke u turpëruar për veprimet që i kishte sharë e përqeshur gjuhen shqipe, duke i injoruar disa nga shkronjat e saj, si: y, të, e, ë etj, duke menduar edhe në zëvendësimin me ndonjë alfabet tjetër, si p.sh. alfabetin arab e bullgar. Dhimbja në shpirtin e dymbëdhjetëvjeçarit sa vinte e kaplonte ëndrra e tij filloi të tretet.

Pas lirim të djaloshit, në shtëpi të gjithë e shohin me neveri, me përjashtim të gjyshes ku i thotë;

^{vii} Ismail Kadare, "Vjedhja e gjumit mbretëror" (tregime dhe novella), Tiranë, 2012, f. 163.

^{viii} Po aty, f. 165.

"Mos ki turp, më tha. Burgu për burra është".^{ix} "Që ishim bërë të famshëm më shumë se ç'e prisnim, e kuptuam kur shkuam në shkollë. Veçse ajo ishte një famë e keqe, që s'kishte kurrëgjë të përbashkët as me famën që kishim ëndërruar, kur kujtuam se u bëmë shkrimtarë, e as me atë tjetrën, që do të na e siguronte pasuria".^x Novela "Koha e parasë" është shkruar në fundin e vitit 1996 dhe fillimin e vitit 1997, mirëpo novela nuk pa dritën e botimit nënë regjimin Stalinit, e as pas rënies së këtij regjimi për një kohë të gjatë, për shkak të përmbajtjes delikate që kishte. Kadare siç shihet në këtë novelë sikurse edhe në shumë krijime të tjera na informon për një realitet të hidhur të popullit shqiptar, nënë regjimin e diktatorit të Enver Hoxhës.

Referencat

1. Çausi, Tefik; Shkurtaj, Gjovalin, Kadareja dhe fjala shqipe, Tiranë, 2004.
2. Çiraku, Ymer, Shqyrtime kritike nga historia e letërsisë shqipe, Tiranë, 2011.
3. Domi, Ornela, Kadare në psikoanalizë, Tetovë, 2009.
4. Eco, Umberto, Si bëhet një punim diplome, Tiranë, 1997.
5. Isufaj, Viola, Rikthimi i mitit në veprën e Kadaresë, Tiranë, 2013.
6. Kadare, Ismail, Baladë për vdekjen J. G. Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
7. Kadare, Ismail, Bisedë për brilantet në paditen e dhjetorit, Tiranë, 2013.
8. Kadare, Ismail, Fatkeqësia nga Suzana, Vëllimi II, Tiranë, 2007
9. Kadare, Ismail, Gjenerali i ushtrisë së vdekur, Tiranë, 1962.
10. Kadare, Ismail, I vetmuari, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
11. Kadare, Ismail, Kënga, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
12. Kadare, Ismail, Leximi i Hamletit, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
13. Kadare, Ismail, Nata e sfiniksit, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
14. Kadare, Ismail, Në periferi pranë aeroportit, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
15. Kadare, Ismail, Nudo, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
16. Kadare, Ismail, Perandori, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
17. Kadare, Ismail, Prilli i thyer, Tiranë, 1980.
18. Kadare, Ismail, Prometeu, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
19. Kadare, Ismail, Prometheu, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
20. Kadare, Ismail, Provokacioni, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
21. Kadare, Ismail, Që të mbetet diçka nga Ana, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
22. Kadare, Ismail, Raporti i fshehtë, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.

^{ix} Po aty, f. 194.

^x Po aty, f. 195.

23. Kadare, Ismail, Sjellësi i fatkeqësisë, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
24. Kadare, Ismail, Stina dimërore e kafe "Rivierës", Vëllimi II, Tiranë, 2007.
25. Kadare, Ismail, Treni dimëror i linjë së largët, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
26. Kadare, Ismail, Vjedhja e gjumit mbretëror, 2012.
27. Kadare, Ismail, Vjedhja e gjumit mbretëror, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
28. Qosja, Rexhep, Tri mënyrat të shkrimit shqip, Prishtinë, 2004.
29. Shala, Kujtim, Acta Albanica (Qarku letrar i Prishtinës), Prishtinë, 2009.
30. Shala, Kujtim, Kosova; Thema e topoi, SNGJLKSH, Prishtinë, 2008.
31. Shala, Kujtim, Letrat e Antonit, Filologji nr. 12, Prishtinë, f. 175.
32. Shala, Kujtim, Prolepsa, Prishtinë, 2011.
33. Shala, Kujtim, Shekulli i romanit shqiptar, SNGJLKSH, Prishtinë, 2009, f.403.
34. Shala, Kujtim, Vox-i i Anton Pashkut, Prishtinë, 2002.
35. Shema, Isak, Versionet e poezisë së Ismail Kadaresë, SNGJLKSH, Prishtinë, 2010, f. 235.
36. Sinani, Shaban, Një dosje për Kadarenë, Tiranë, 2005.
37. Vinca, Agim, Arti i reagimit, Prishtinë, 2011.
38. Vinca, Agim, Orët e poezisë, Prishtinë, 2010.
39. Vinca, Agim, Poetika e fjalë, Tetovë, 2010.
40. Vinca, Agim, Vepra letrare e Ismail Kadaresë dhe recitimi i saj; Filologji, Prishtinë, 1998, f.15.
41. Millaku, Shkelqim, The contrast of Direct Object between Albanian and English language, ISSN: 2454-1362, <http://www.onlinejournal.in> - <http://imperialjournals.com/index.php/IJIR/article/view/1320/1270> <http://www.onlinejournal.in/IJIRV2I7/253.pdf> Imperial Journal of Interdisciplinary Research, Dubai, 2016.
42. Millaku, Shkelqim The contrast of the gender between Albanian and English language, International Journal of Thales Educational Sciences (THEDS) ISSN (print): 2149-5130 - http://media.wix.com/ugd/d4d001_2582d04ef0264786b60ca6e76227ebc3.pdf 1-15; Vol.2, No.1, Turqi, 2016
43. Millaku, Shkelqim, 2015, The Compound Nouns, https://www.academia.edu/6091482/The_Compound_Nouns
44. Millaku, Shkelqim, 2016, The Noun Phrases, Anglisticum Journal, <http://www.anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/viewFile/580/647>
45. Millaku, Shkelqim, 2015, The Direct Object, Anglisticum Journal, <http://anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/233> Retrieved on February 17, 2016

46. Millaku, Shkelqim, 2015, The Genitive, *Anglisticum Journal*
<http://www.anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/156>
Retrieved on February 17, 2016
<http://aasee.eu/anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/1218>.
47. Millaku, Shkelqim, the function of noun phrases between
Albanian and English, The 2016 WEI International Academic Conference
Proceedings Vienna, Austria: [http://www.westeastinstitute.com/wp-
content/uploads/2016/05/Shkelqim-Millaku.pdf](http://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2016/05/Shkelqim-Millaku.pdf)
48. Millaku, Sh. The Function Of Noun Phrases Between Albanian And English, The
2016 WEI International Academic Conference Proceedings Vienna, Austria,
[http://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2016/05/Shkelqim-
Millaku.pdf](http://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2016/05/Shkelqim-Millaku.pdf)
49. Millaku, Shkelqim; Xhevahire Topanica-Millaku, *European Journal of English
Language ...*, 2016 - oapub.org, The Gender Of Countable And Uncountable Nouns,
<http://www.oapub.org/edu/index.php/ejel/article/view/295>
50. Millaku, Shkelqim; Xhevahire Topanica-Millaku, The contrast and the function of
the gender between Albanian to English language, *European Journal of English
language teaching*, ISSN 2501 7136,
<http://www.oapub.org/edu/index.php/ejel/article/view/829>

Xhevahire Topanica
THE MONOCRACY OF THE NOVEL
"THE MONEY OF THE TIME"

Creative Commons licensing terms

Author(s) will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Open Access Publishing Group and European Journal of Social Sciences Studies shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflicts of interest, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated into the research work. All the published works are meeting the Open Access Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non-commercial purposes under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).